

Inhoud:

- Boerderijen in het Gein Landvermaak, Gein Zuid 18
- Van Nieuwe weg naar Laan van Binnenrust in Abcoude
- Banken in Abcoude en Baambrugge II
- Dokter C. Wiersma, huisarts te Abcoude 1929-2013

De Angstelkroniek is een uitgave van de Historische Kring Abcoude - Baambrugge en verschijnt twee maal per jaar.

Contributie:

lidmaatschap € 15,- per jaar
Losse nummers: € 5,-
NL79RABO 0300 5529 39
ISSN: 1569-6146
ANBINr 8165 89 550

Redactie:

H. Hoogenhout
Toertocht 15
1396 LG Baambrugge
harhoog@hetnet.nl
tel. 0294 - 29 19 75

Redaktiesecretariaat en eindredactie

W.W. Timmer
Achter de Kerken 40
1391 LP Abcoude
tel. 0294 - 28 4446
Wtimmer1@cs.com

Website: <http://historischekringabcoude-baambrugge.nl/>

Van de redactie

De donkere dagen liggen weer achter ons en de zon gaat weer meer schijnen. We hebben het niet alleen over de seizoenswisseling maar ook over het economisch getij. Na zeven magere jaren begint er weer licht aan de horizon te gloren.

Een deel van de recente ellende vindt zijn oorzaak in het slecht functioneren van de banken.

Lees het tweede deel van het artikel banken in Abcoude en Baambrugge.

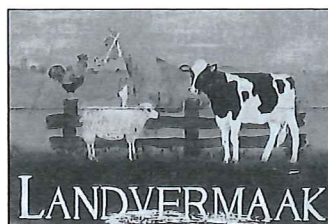
Het agrarisch bedrijf leverde zo'n honderd jaar geleden een grotere bijdrage aan 's lands welvaren dan thans het geval is. Lees ons artikel. Boerderijen in Gein: Landvermaak.

Abcoude werd eind 19^e eeuw in de vaart der volkeren opgenomen en probeerde met het aantrekken van nieuwe inwoners de welvaart hier ter plaatse op te krikken. Lees het artikel Van Nieuwe weg naar Laan van Binnenrust.

De artsen hebben in onze beide dorpen de laatste honderd vijftig jaar een belangrijke sociale rol gespeeld. Lees het artikel over dokter Wiersma.

De verdwenen Eendjes van Barbara de Clercq zijn weer terecht. Lees op de achter pagina.

Boerderijen in het Gein

Laan van Binnenrust

In dit nummer:

Ontvangt u uw uitnodigen voor de ALV, de lezingen en de excursie nog niet per mail? Geef uw mailadres door aan: wtimmer1@cs.com

Nog een nieuwtje over verdwenen erfgoed. Begin jaren zeventig werd de Dorpskerk gerestaureerd. Gevolg was dat het interieur, waaronder het orgel, verwijderd moest worden. Alles werd tijdelijk opgeslagen in het Fort Nigtevecht aan het eind van de Velterslaan. Na de restauratie werd alleen het orgelfront weer aangebracht omdat het oude orgel vervangen moest worden. Het nieuwe orgel werd in december 1982 opgeleverd. Inmiddels was al gebleken dat de twee figuren van het orgelfront waren verdwenen. Ze zijn letterlijk nooit meer boven water gekomen. Leden van de kerkenraad hebben onlangs in een Fries kerkje precies gelijkende frontfiguren aangetroffen. Het ziet er naar uit dat binnen korte termijn het orgelfront weer compleet is.

Ten slotte moeten wij het overlijden melden van ons oud bestuurslid Stijnje Boerdam. Zij overleed op 74-jarige leeftijd op 14 januari jl. Stijnje was bestuurslid in het eerste bestuur dat op 23 mei 1984 startte met de Historische Kring Abcoude Baambrugge. Ze leverde een belangrijke bijdrage aan het beschrijven van onze beide dorpen met haar boek: *Zo'n andere tijd; een beeld van Abcoude/Baambrugge 1900 – 1925* dat in 1999 verscheen.

Boerderijen in het Gein

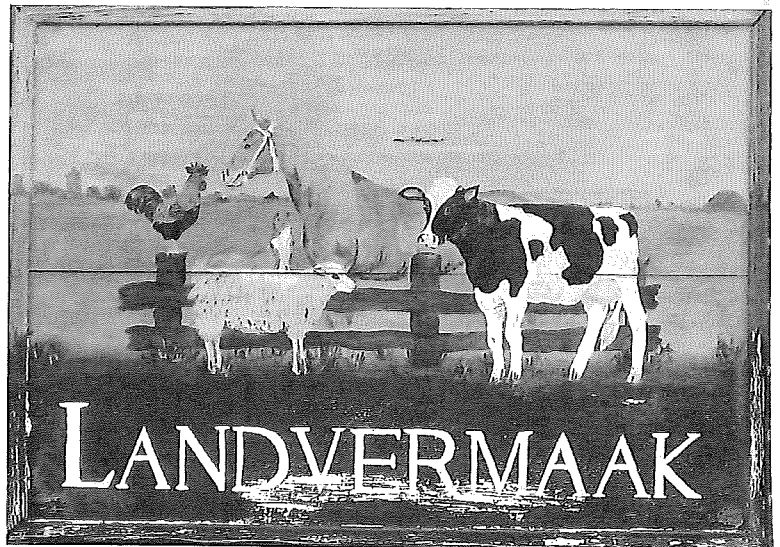
Landvermaak, Gein Zuid 18

Langs de boorden van het Gein is het goed toeven. Niet alleen in onze tijd, maar ook in vorige eeuwen. In de 17^e eeuw begonnen vermogende Amsterdammers 's zomers de stinkende stad te ontvluchten. Hun favoriete plekken waren Kennemerland, de droogmakerijen in Noord-Holland, de zandgronden van het Gooi en de Vechtstreek. De bereikbaarheid was belangrijk. Wegen over land waren doorgaans moeilijk begaanbaar. Hun buitenverblijven moesten dus via het water bereikbaar zijn.

Al in late middeleeuwen belegden rijke Amsterdammers hun geld in land in de omgeving van de stad; zo ook rond Abcoude. De op het land staande boerderijen verpachtten zij. Denk hierbij maar eens aan de fraaie boerderijnaam in Gein Noord: Land houdt Standt.

En wat was er op den duur gemakkelijker dan de zomers door te brengen in de grootste kamer van een boerderij die zij in bezit hadden?

Naarmate de welvaart groeide en status nog belangrijker werd kon uiteraard niet worden volstaan met een eenvoudige boerenkamer. In de tweede helft van de zeventiende eeuw werd het mode een buitenplaats te bezitten. Deze werden in het Gein of naast de bestaande buitenplaats

Dit is Landvermaak. Versiering op de gevel.

gebouwd of als ensemble buitenplaats en boerderij bedacht.

De 17^e- en 18^e-eeuwse buitenplaatsen in het Gein zijn allemaal verdwenen, maar boerderijen treffen we nog in overvloed aan. Daarvan is er een aantal die vroeger bij een buitenplaats behoorde. Door brand en oorlog is ook daarvan een aantal verdwenen of grondig verbouwd. Het is nogal moeilijk om de oorsprong van deze

agrarische panden vast te stellen. De archieven geven doorgaans geen uitsluitsel over afbraak, nieuwbouw en verbouwingen in de afgelopen eeuwen.

Een bouwhistorisch onderzoek zou op onderdelen van het gebouw een indicatie kunnen geven over de ouderdom. Gevelankers waarin een jaartal staat zijn ook geen garantie van de ouderdom. Bekend is dat een aantal van deze indicatoren pas in de 20^e eeuw zijn aangebracht.

Boerderij Landvermaak

Aan Gein Zuid 18 ligt de boerderij Landvermaak, dicht bij de Wilhelminabrug en de Velterslaan.

De eerste vermelding die we kennen stamt uit 1798. De erven van Mr Nicolaas Tjarck en Maria Jacoba de Jonge verhuren dan voor een periode van zes jaren aan Jan Pietersz Vis:

Een boerenbruikwee met zijn huismanswoning, bergh, schuur, erf en werf. Item aanhorige landerijen in het Gein in de Oostzijdse polder. Groot 26 morgen. De pachtprijs bedraagt fl. 600,- per jaar. Genoemde Maria Jacoba de Jonge was een nazaat van de bekende Amsterdamse koopman en makelaar uit de 17^e eeuw, Henrico Staets. Hij was een van die vermogende Amsterdammers die zijn geld belegde in land en onroerend goed. Bekend is dat hij bezittingen had in Gein Noord. Bij het overlijden van Cornelia Stik in 1821 krijgen we een inkijkje in de huismanswoning. Bij het opmaken van de inventaris is er sprake van een woonhuis met voorhuis en opkamer, achterhuis en een schuur waarin o.a. een beslagen boerenwagen en een blokwielderwagen wordt aangetroffen. Cornelia was gehuwd met Gerrit van Nes.

In 1839 wordt de huismanswoning met landerijen voor fl. 8.300,- verkocht aan Friedrich Wilhelm Georg Linck. Hij was Duitser en bezat al het nodige onroerende goed in Abcoude en Baambrugge. Deze inwoner van Naarden was uitgever van politiek getinte periodieken. In 1865 werd hij tot Nederlander genaturaliseerd. De pachter was toen Hermanus Kaatee, die fl. 700,- per jaar aan pacht moest betalen.

Op 1 april 1856 verkocht Linck: *een huismanswoning met stalling, schuur, hooiberg, erf, werf, grond aan 't Geijn bij de Veldertslaen en zeven bunders wei- en hooiland* aan G.J.M. van Voort-huijsen, advocaat te Utrecht, voor f 26.500,-. Bij deze koop was Pieter van Nes getuige, die zeker al vanaf 1846 pachter van de boerderij was. Het is de eerste maal dat de naam Landvermaak in de akten wordt genoemd.

De familie Van Nes

De familie Van Nes woonde en boerde ruim 135 jaar op Landvermaak. Pieter van Nes (geb. 23-08-1819) kreeg met zijn vrouw Aaltje Breij twaalf kinderen op de boerderij, van wie er zes al jong overleden. Bij de bevalling van het twaalfde kind op 27-12-1868 overleed moeder Aaltje Breij ook. Pieter van Nes liet op 13-07-1871 een inventaris van de boerderij maken. Hij had 28 koeien en 14 pinken, twee paarden, acht schapen, vier varkens, kippen en een haan. Ook had hij een kaasmakerij op de boerderij. Op het moment van de inventarisatie had hij 171 kazen in voorraad. Hij had ook effecten, obligaties en constant geld. Verder verschillende gouden en zilveren voorwerpen en een uitgebreide huisraad. Ook had hij verschillende wagens waaronder een tilbury (luke rijtuig).

Pieter van Nes was kennelijk zeer ondernemend en kocht de boerderij op 02-01-1873 voor f 50.000,-. Hoewel er een behoorlijke welstand op de boerderij was, zal Pieter toch zeer bedroefd zijn geweest om het verlies van zoveel kinderen en zijn vrouw. Verschillende keren ging hij naar Amsterdam en ging dan op bezoek bij zijn broer die daar een café had. Tijdens deze bezoeken aan de stad dronk hij mogelijk (te) veel. Dat is hem noodlottig geworden. Op de avond van 24 november 1879 is hij op 60-jarige leeftijd, misleid door duisternis en mist in de Binnen-Amstel verdronken, maar niet gevonden. De burgemeester van Abcoude Baambrugge brengt de hoofdcommissaris van politie in Amsterdam en de burgemeesters van Nieuwer-Amstel, Ouder-Amstel en Watergraafsmeer op 28 november op de hoogte van de vermissing van Pieter van Nes.

December 1879 was een extreem koude wintermaand waarin rivieren en zelfs de Zuiderzee bevroren.

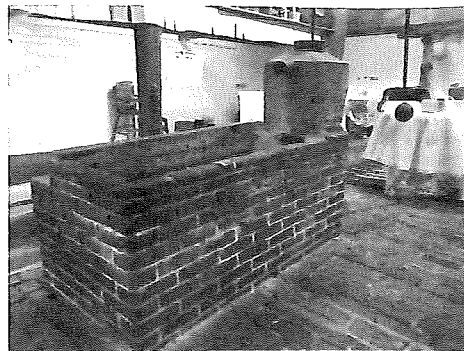
De officier van justitie ontving in januari daaraan volgende het signalement van de nog steeds niet gevonden landbouwer P. van Nes.

Kleding: zwarte kamgaren jas
blauw fijn gestreepte broek, bukskins
zwarte kousen
lage schoenen
blauwbaaijen ondergoed
blauwblokjes flanelen boezeroen

Uiterlijk: ouderdom 60 jaar
uitzicht donker
zware wenkbrauwen
haar grijzend
lengte middelmatig
gezet.

Landvermaak, gezien vanuit het noorden met kaaskelder, venster en luik

Geinwater reservoir met pomp in de stal van de buren op nummer 19

1963 Piet en Elisabeth van Nes 40 jaar gehuwd. Zittend Piet en Elisabeth, Staande vlnr de kinderen: Tinus(1928)-Agnes(1926)-Ton(1932)-Ina(1924)-Elly(1935)-Jan(1929).

Pas op 10 februari 1880 wordt hij tijdens de dooi in de Binnen-Amstel te Amsterdam gevonden, volledig herkenbaar en zonder het minste tekenen van ontbinding. Op 16 februari wordt hij in Abcoude begraven.

In de jaren na het overlijden van Pieter van Nes wisselde de boerderij verschillende keren van eigenaar. Op 15-12-1884 ging deze naar Theodorus en Jan van Nes voor f 60.000,-; 12-12-1887 naar H.C. van Reenen voor f 46.000,-; in 1928 werd G.Schutte eigenaar. De familie Van Nes boerde tot 1955 op de boerderij.

In 1970 werd Martien Boekhorst eigenaar. Nu runt zijn zoon, Leo Boekhorst, de boerderij. Een kleinzoon van de verdronken Pieter van Nes, zoon van Joannes van Nes, was Piet van Nes (geb. 01-11-1885). Hij trouwde met Elisabeth Buts (geb. 14-04-1888). Piet en Elisabeth kregen op Landvermaak zes kinderen. Haar eerste kind kreeg Elisabeth toen ze zesendertig jaar was!

Het leven op de boerderij

Het runnen van een boerderij lijkt een romantisch gebeuren maar vaak is het hard werken. Vanuit mondelinge overleveringen van mijn moeder, Ina

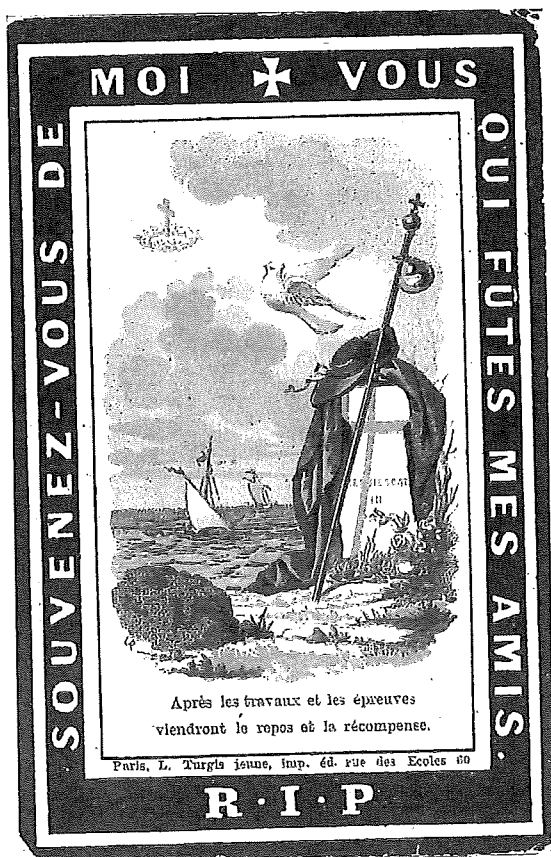
van Nes, de oudste dochter van Pieter en Elisabeth, en van mijn ooms, tantes en neef noteerde ik de volgende ervaringen.

Als boer moet je de koeien voederen en tweemaal per dag melken. 's Morgens vroeg (05.00 of 06.00 uur) en in de namiddag (16.00 of 17.00 uur). En dat zeven dagen per week. Het leven op de boerderij staat dicht bij de natuur. Je leeft met veel dieren en het leven speelt zich voor een groot deel buiten af. Je moet dan ook liefde voor de dieren hebben en ze goed verzorgen. Daarnaast moet de boer en/of zijn vrouw met of zonder knecht/dienstmeid de boerderij onderhouden en de woonruimtes, stallen, schuren met inhoud en de dieren verzorgen. Het land bemesten en het onderhouden van tuin en boomgaard. Het is het runnen van een bedrijf met machines, eventuele vernieuwingen plannen en uitvoeren en de administratie bijhouden. Je bent vaak afhankelijk van het weer, zoals bij de hooibouw, en van de grillige gebeurtenissen van ziekte, dood en geboorte bij het vee.

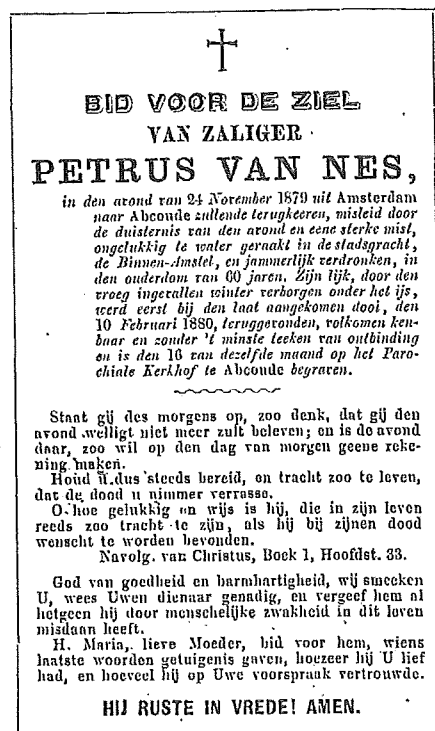
Vroeger werd de melk met een boot opgehaald en naar de melkfabriek gebracht. Later werden de melkbussen met een vrachtwagen getransporteerd. Tegenwoordig gaat dit met een tankwagen. Af en toe werden er mestkoeien, zogenoemde vetweiders, voor de slacht verkocht. Ze werden dan met een overdekte boot van de familie Van den Bosch uit Abcoude, naar Amsterdam of Utrecht gebracht. De kinderen hielpen op de boerderij mee met uiteenlopende huishoudelijke werkzaamheden. Het boerdenbedrijf moest gerund worden. Oudste dochter Ina van Nes hielp, vooral eind jaren '30, veel mee met de kinderen op te voeden en met de andere voorkomende werkzaamheden op de boerderij.

Kaas

Omstreeks 1900 werd er ook kaas op de boerderij gemaakt. Piet van Nes (geb. 1885) ging dan af en toe naar Breukelen om kaas te verko-

Bidprentje P. van Nes. Beeldzijde

F. H. J. Bekker. Vijzelstraat 1. Amsterdam.

Bidprentje P. van Nes. Tekstzijde

pen. De kazen werden dan vanuit de kaaskelder, onder het voorhuis, in de kaasbrik geladen. Vooral in de winter was dit een zware rit door kou en regen. De weg langs het Gein was toen ook niet meer dan een paardenpad, een beetje verhard met steengruis. Een kleine anekdote uit die tijd: Af en toe werd er kaas voor de joden uit Abcoude en omstreken gemaakt. Er kwam dan een rabbijn, Nathan geheten, voorzien van een gebedsriem, bij het maken van de kaas kijken of dat koosjer gebeurde. Piet van Nes en zijn broer Anton haalden soms kwajongensstreken met de rabbijn uit. Op een keer ging deze naar de plonsplee boven een sloot in de boomgaard. Toen Nathan erop zat liepen de broers Van Nes ernaartoe en sloegen heel hard met een plank tegen het houten hokje. De rabbijn schrok enorm en rende met z'n broek

Landvermaak, gezien vanuit het zuiden met stal en drie roeden hooiberg.

op z'n enkels naar buiten. Tot grote hilariteit van de jongens. Ook stopten ze wel eens een rietje in zijn pijp. Als hij dan wilde roken trok de

pijp niet door de valse trek van de pijp. De kazen werden in de voorschuur gemaakt. De kaaskuipen werden vaak schoongemaakt in een slootje dat langs deze schuur liep. Om te rijpen werden de kazen opgeslagen in de kaaskelder, de ruimte onder de opkamer. Aan de zijkant van de boerderij is nog een luik te zien dat werd gebruikt om de kazen naar buiten te transporteren.

Geloof

Er gebeurde weinig op de boerderij. Vooral de zondagmiddagen, na de Heilige Mis in Abcoude, werden door de kinderen van het gezin van Piet en Elisabeth Van Nes-Buts als saai ervaren. Moeder speelde op deze dagen op de mandoline om de kinderen te vermaken, maar de kinderen konden dit niet erg waarderen.

Het geloof speelde in die tijd een belangrijke rol in de belevingswereld van de mensen. Tijdens het feestje van het tienjarig huwelijk van Piet en Elisabeth voerden drie zussen een toneelstukje op voor hun ouders. Agnes en Truus waren verkleed als nonnen en droegen een tekst voor. Oudste zus Ina kwam uit een kamertje tevoorschijn als de heilige Teresa van Lisieux, met een roos in haar hand, en gaf deze aan haar ouders met een felicitatie. De katholiek opgevoede kinderen gingen naar de lagere school in Abcoude die geleid werd door

zusters van de congregatie der Zusters van Christus Liefde, dochters van het Kostbaar Bloed. Ze moesten elke dag voor schooltijd naar de Heilige Mis. Vooral in de winter, in de duisternis, was de wandeling langs het Gein geen pretje.

Een herinnering van de zondagen van de jongste uit het gezin, Elly van Nes, is: "We hadden een *luxe wagenpark*, een tentwagen voor vier personen, een soort koetsje dat op zondagen naar de kerk werd gebruikt als het regende, een tilbury, luxe open tweezits rijtuig en een arrenslee. Met mooi leren paardentuig met koperen belletjes. Het leer moest regelmatig worden ingevet en de belletjes gepoetst. Met sterk ijs werd het paard van stal gehaald en voor de arrenslee gespannen. Dan gingen we met het gezin over het ijs naar Abcoude. Het paard had dan een grote pluim op zijn hoofd en speciale hoefijzers voor op het ijs. Dat was een feest en heel spannend. De stukjes ijs van de paardenhoeven vlogen je om de oren. Het was midden jaren '40 dat op een ochtend bleek dat al het mooie paardentuig uit de schuur, er zaten toen geen sloten op, was gestolen. Heel jammer."

Oorlogstijd

Tot ongeveer 1938 was er geen elektriciteit op de boerderij.

's Avonds was er verlichting van een paar olielampen die aan het plafond hingen. In de stal werd tijdens het melken gebruikgemaakt van een stormlantaarn. Ook was er water uit een regenbak op het voorerf. Pas tegen 1940 kwam het water via een waterleiding.

Tussen de middag gingen de kinderen naar hun oom Anton van Nes en tante Geert die aan de Laan van Binnenrust woonden. Ze kregen dan een kopje koffie en konden hun brood opeten. In de oorlog was er overal in het land een tekort aan voedsel maar op de boerderij viel dat mee. Er werden aardappels, groenten en fruit uit de boomgaard gegeten. Ook maakte moeder elke dag pap en daar werden de kinderen nogal dik van. Vader Piet van Nes had nog maar vijf koeien te melken omdat het land achter De Vuurlinie, de verdedigingswal tussen het Gein en Fort Nigtevecht, onder water was gezet. Hierdoor was er minder land beschikbaar. Veel van de koeien waren daarom bij andere boeren ondergebracht. De Duitsers woonden in het fort Nigtevecht en af en toe reden er tanks en andere zware voertuigen door het Gein. Op de boerderij logeerde het gezin Bolder als evacués uit Arnhem. De oorlogstijd was wel spannend. Er gebeurde

nogal eens wat. Vaak kwamen er oorlogsvliegtuigen met veel gedreun overvliegen en hoorden de boerderijbewoners in de verte schieten. Buiten was alles 's avonds en 's nachts donker in verband met de spertijd. De ramen van de boerderij waren geblinderd. Dit was om te voorkomen dat men vanuit de lucht kon zien dat er bewoning was.

De stal

De stal was de plek waar in de winter de koeien werden gemolken. In het midden van de stal ligt de deel. In het midden van de deel lag een waterreservoir. Tot eind jaren '50 van de vorige eeuw werd er, als de koeien naast elkaar op stal stonden, elke dag water uit het Gein ingelaten om het reservoir te vullen.

Het reservoir met bijbehorende pomp stond tegen het woongedeelte van de boerderij en had twee openingen beneden aan de zijkanten. Van hieruit kon het water in een goot voor de koeien langs stromen en zo konden ze drinken. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog vond de mobilisatie plaats. Er werden toen soldaten opgeroepen omdat het een spannende tijd was. Omdat er niet genoeg plaats was op fort Nigtevecht werd een aantal Nederlandse soldaten in de stal op de boerderij ingekwartierd. Aan het einde van de oorlog (1944-1945) waren er zo'n tien Duitsers die op de boerderij ingekwartierd waren en in de stal sliepen. 's Morgens wisten ze zich in de grote waterbak die in de stal stond. Toen er een ander systeem kwam om de koeien te laten drinken, drinkbakken met een duwhendel waar ze met hun neus tegen aan moesten duwen om water te krijgen, werd de waterbak weggehaald.

Door de eeuwen heen heeft er zich heel wat op de boerderij afgespeeld, lief en leed.

Wij mogen er trots op zijn dat de eeuwenoude boerderij Landvermaak nog steeds deel uitmaakt van het landschap van Abcoude en ook nog steeds een agrarisch bedrijf is.

Met dank aan de families Boekhorst, Van Nes en de burens Eikelenboom.

Bronnen: RHC Vecht en Venen

Notarieel archief Abcoude

Brievenboek Burgemeester Abcoude-Baambrugge.

Kadaster Hypotheken 4

Louis Firet

Van Nieuwe weg naar Laan van Binnenrust in Abcoude

De naam van mijn straat

Niet iedereen realiseert zich dat projectontwikkelaars al heel lang bestaan. Denk maar aan de bouw van de Amsterdamse grachtengordel in 1613. Ook in het dorp Abcoude is dit fenomeen niet onbekend. De uitbreiding van het dorp begon niet met de aanleg van het spoor in 1842, maar in het laatste kwart van de 19^e eeuw.

De eerste die geld rook was de eigenaar en bewoner van Binnenrust, Dirk Lodewijk Holst, aan de Hoogstraat. Deze commissionair uit Amsterdam kocht eind 1871 de buitenplaats Binnenrust met 1 hectare, 64 are en 79 centiare grond. Thans nog 36 are en 50 centiare. Het oppervlak besloeg een groot gedeelte tussen de Hoogstraat en de Angstel. Het bruggehuis van de Hulksbrug en Slotzigt behoorden daar niet bij.

Over de achtergrond van Holst is ons weinig bekend. Maar in 1877 krijgt hij het idee om de helft van de tuin van Binnenrust in de verkoop te doen.

In oktober brengt hij de raad van de gemeente Abcoude Baambrugge op de hoogte om de helft van het terrein van Binnenrust openbaar te veilen of onderhands te verkopen. Hierbij stelt hij de gemeente voor een strook van 8 meter breed en 82 meter lang om niet ter beschikking te stellen voor de aanleg van een straat. De bijgevoegde schets laat zien dat hij in totaal 13 kavels heeft ingetekend met een oppervlak van 425 tot 955 m². Hij stelt zich voor dat de kopers er huizen gaan bouwen die vergeleken kunnen worden met de onlangs gebouwde flinke moderne huizen aan de Stationsstraat (nrs. 17, 19 en 21)

Tijdens haar vergadering van 8 november gaat de raad akkoord met de plannen. De schenking van de

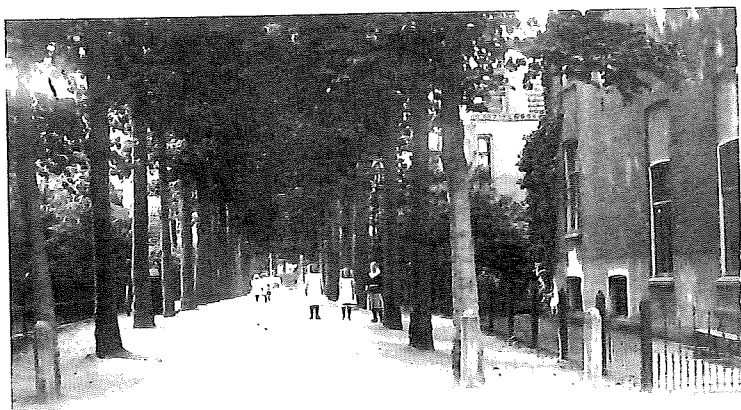
grond voor de aan te leggen straat wordt aanvaard. Met dien verstande dat tot *hardmaking van de baan* zal worden overgegaan als er een aantal huizen is gebouwd.

In het plangebied liggen een paar waterpartijen die behoren tot de in het laatste kwart van de 18^e eeuw aangelegde tuin in Engelse stijl achter de buitenplaats Binnenrust. Deze watergedeelten moeten op kosten van de kopers worden gedempt.

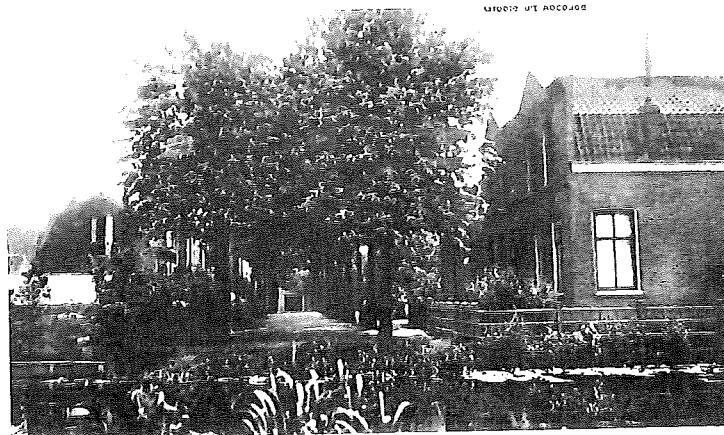
Op 30 oktober 1877 vindt de openbare verkoop van de kavels plaats in de Brakke Grond in Amsterdam. Holst heeft zijn plannen bijgesteld en het terrein verkaveld in 27 kavels. In totaal worden deze verkocht aan twee Abcoudenaars en acht Amsterdammer^s. De laatste twee kavels verkoopt Holst in 1879 aan een particulier, wederom wonende in Amsterdam. In totaal levert de verkoop fl. 11.111,- op. Aantrekkelijk voor de kopers is dat de kavels op sectie A 11 t/m 18 vrij zijn van het Recht van de Dertiende Penning!

De naamgeving

Tot ongeveer begin 20^e eeuw sprak en schreef men heel praktisch over de Nieuwe straat. In het bevol-

Begin 20e eeuw. De Nieuwe weg, gezien richting Angstel.

Begin 20e eeuw. De Nieuwe weg, gezien richting Hoogstraat

kingsregister was deze naam onbekend. Vanaf de eerst gebouwde huizen werden deze doorgenummerd vanuit de Hoogstraat (nrs. A 69 t/m A 74). Vanaf begin 20^e eeuw gaat men spreken en schrijven over de Nieuwe weg. Ook het bevolkingsregister gaat vanaf 1910 deze naam gebruiken. Maar de nummering blijft doorlopen. Tot 1930 werden de huizen, bijv. in Wijk A, niet per straat genummerd maar vanaf Gein Zuid (Geindijk) vanaf nummer 1 doorgenummerd tot aan de Oude Dijk/Lange Coupure.

De wegenverkeerswet van 1938 bevat bepalingen omtrent het geven van vaste namen voor wegen en straten binnen de bebouwde kommen. In de raadsvergadering van 10 november 1939 wordt uitgebreid gesproken over het voorstel van B&W om de Nieuwe weg definitief om te dopen in de Laan van Binnenrust.

De aanleg van de weg, later laan

De bouw van de nieuwe woningen ging niet erg vlot. Holst voelde zich nog steeds betrokken bij het project. De aan de gemeente afgestane 8 meter brede strook moest worden gebruikt voor infrastructuurle doeleinden: de aanleg van een weg met bomen en zijpaden. Het zou een verharde weg worden, samengesteld uit puin en stenen, die later begrind zou worden. Het puin was afkomstig van het afgebroken koetshuis en de tuinmanswoning van Binnenrust. Eind 1878 wordt het eerste stukje aangelegd. Zuinig als men toen ook was werd besloten de weg niet in één keer aan te leggen, maar de bouw van de huizen te volgen. In de jaren '20 werd er in de raad gediscussieerd over het verhard van de weg omdat men tot de conclusie kwam dat begrinding duurder zou zijn dan bestraten. Maar in 1949 blijkt er nog steeds geen klinker te zijn gelegd! Wij hebben de indruk dat eind '50-'60 jaren de Laan van Binnenrust werd verhard. Ook de groenvoorziening kreeg aandacht. Vastgesteld werd dat de nieuwe huizenbezitters het recht van beplanting zouden hebben langs de nieuwe weg. Ze mochten kiezen uit opgaande iepen, eiken, berken, kastanjes of notenbomen. Maar zo dat er voor de weg drie meter breed moest overblijven. In 1880 besluiten B&W om op de hoek van de Hoogstraat en de in aanleg zijnde nieuwe weg vier bruine beuken te planten à fl. 4,- per stuk en verder eikenbomen, gewone en Amerikaanse *om den anderen* à fl. 1,50 per stuk. Eigenlijk werd toen al de basis gelegd voor een Laan. In 1940 is er een plan om de bomen te kappen. Zouden ze in de oorlogsperiode in de kachels van de dorpsbewoners zijn verdwenen?

In 1947 wordt besloten om de Laan te voorzien van 20 populieren *beroniensis*. Maar deze zijn óf niet geplant óf inmiddels gesneuveld. Op dit moment staan er bij de ingang van de laan enkele platanen en verderop eikenbomen.

De bouw van de eerste huizen

De bedoeling van Holst en de gemeente was om flinke moderne woonhuizen voor de gegoede burgerij te gaan bouwen. Als voorbeeld werd gewezen op het pand aan de Stationsstraat 17. Het grote gele pand tegenover het voormalige gebouw van de RABO bank. Dus geen werkplaatsen, houten schuren en vooral geen bedsteden in de woonkamers.

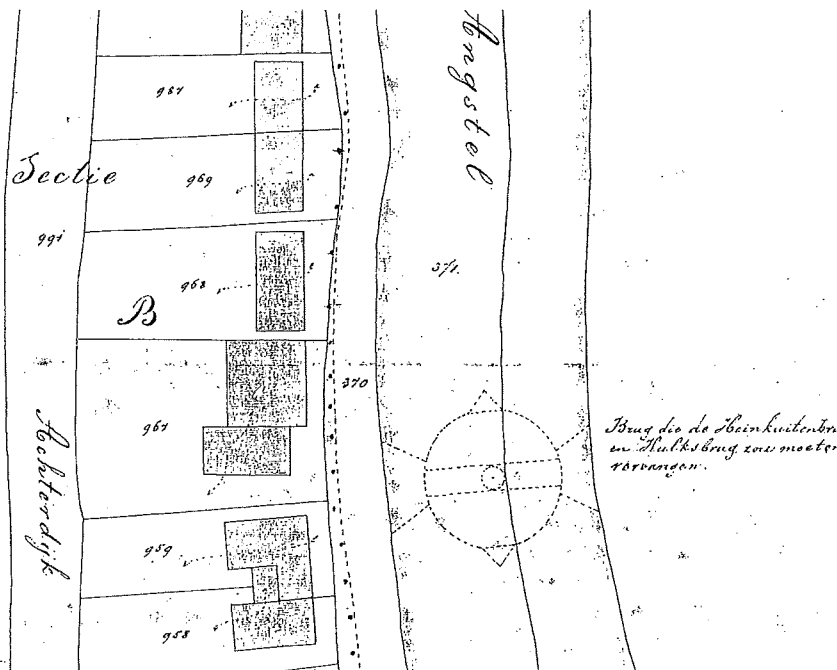
Het project Binnenrust omvatte niet alleen de Laan van Binnenrust maar ook te bebouwing tussen Binnenrust en Slotzicht langs de Hoogstraat. In 1879 wordt op de hoek Hoogstraat/Laan van Binnenrust, waar nu het Kruidvat is gevestigd, het eerste pand opgeleverd. De eigenaar Franciscus Coffeng, een koopman uit Amsterdam, vestigt zich met echtgenote en stiefdochter in een huis met vier woningen. In 1929 zal het totaal afbranden. Garage Van Kalmthout wordt herbouwd. Nu heeft het Kruidvat er zijn winkel.

Het tweede pand dat wordt gebouwd staat op de andere hoek, waar nu de chemische wasserij Van Rooijen is gevestigd. Een monumentaal pand met een verdieping dat voldoet aan de oorspronkelijke wensen. In april 1880 wordt het door de eerste bewoner/eigenaar Johannes Leeuwenkuijl uit Amsterdam betrokken. Hij geeft het huis de naam Maria, genoemd naar zijn echtgenote Maria Claus. Van 1909 tot 1918 zal het pand eigendom zijn en bewoond worden door Gerrit van Arkel, de bekende architect die een aantal Jugendstil gebouwen in Amsterdam ontwierp.

Helaas werd het in 1961 afgebroken en vervangen door de nieuwbouw voor de Boerenleenbank. Aan het water van de Angstel stond een fraaie theekoepel. De koepel werd in 1973 verplaatst naar de tuin van Binnenrust bij de ingang van het Nauwe Gein en gerestaureerd.

Het derde pand, thans nr. 3 wordt in 1880 door de nieuwe eigenaar en Abcoudenaar Willem Koekenbier (1835-1889) en zijn zuster Maria (1853-1886) betrokken. Het is een van de weinige huizen in Abcoude die voorzien zijn van een hijsbalk boven in de zijgevel. Willem is ook eigenaar van nr. 5 dat met nr. 3 twee woningen onder één dak vormde. Het huis nr. 5 werd verhuurd aan Johann Gerhard Sparke (1794-1888) en familie. Het gedeelte nr. 5 zal in de jaren '60 worden afgebroken en vervan-

1880 De nooit gerealiseerde "derde brug" over de Angstel

gen door nieuwbouw waarvan de bakstenen nu verborgen zijn onder een dikke laag witte verf.

De nieuwbouw hapert. De eerste "Derde brug"

Alhoewel Holst zijn grond verkocht heeft en geen bouwheer is, gaat het geheel hem wel ter harte. In hoeverre de nieuwbouw wordt beïnvloed door de landbouwcrisis is niet duidelijk. In de raadsvergadering van juli 1880 wordt opgemerkt: *dat de bouwlust trouwens ook weinig heeft te betekenen.* Een nadeel van de Nieuwe weg was dat het een doodlopende weg was.

Vooraf bij de bouw van wat luxere huizen kan het voorkomen dat de eigenaar een koetsje met een paard heeft. Het keren is dan lastig. Een rotonde aan het eind is dan handig, maar nog slimmer is een brug die naar de overkant leidt.

Holst heeft gehoord dat zowel de Hulksbrug als de Heinkuitenbrug hard toe zijn aan groot onderhoud. Bruggen zijn voor gemeenten altijd een grote kostenpost geweest. Hij weet een aantal inwoners van het dorp warm te krijgen voor een derde brug. In juli 1880 richten zij een verzoek aan de gemeenteraad van Abcoude Baambrugge om de Nieuwe weg met een brug te verbinden met de Voordijk. De Hulksbrug is alleen belangrijk voor aanwonenden van de Winkeldijk. De nieuwe brug zou de twee andere kunnen vervangen. De raad, hoewel overtuigd van de wenselijkheid, vindt echter geen termen om aan het verlangen van de adressanten tegemoet te komen. Maar zo gemakkelijk komt de raad niet weg met hun standpunt. Eind september ontvangt zij wederom een schrijven van de belangengroep met een memorie van toelichting die wij hier letterlijk laten volgen.

De eigenaren der terreinen aan de Nieuwe straat, zullen met meer vertrouwen overgaan tot het bouwen van flinke woningen, indien die straat door eene brug met de Achterweg verbonden zal zijn.

De huurwaarde dier huizen zal stijgen, en het verhuren minder bezwaarlijk gaan.

De straat kan aldus het schoonste gedeelte der Gemeente worden. Zooals ze daar nu ligt, tegen de trekvaart doodlopend, kan ze de naam van straat niet dragen, en hoe breed ook aangelegd zal ze eerst door eene brug tot den weg

aan de overzijde toegang moeten verleen, alvorens dit met recht te kunnen doen.

De uitbreiding die het bebouwde gedeelte der Gemeente daar zal verkrijgen is van te algemeen belang, dan dat men niet gaarne zoude willen meewerken om in de groote bestaande behoefte te voorzien, De kosten eener eenvoudige doch nette overbrugging hoog genoeg voor het doorlaten van schepen met gestreken mast kunnen niet bezwaarlijk zijn.

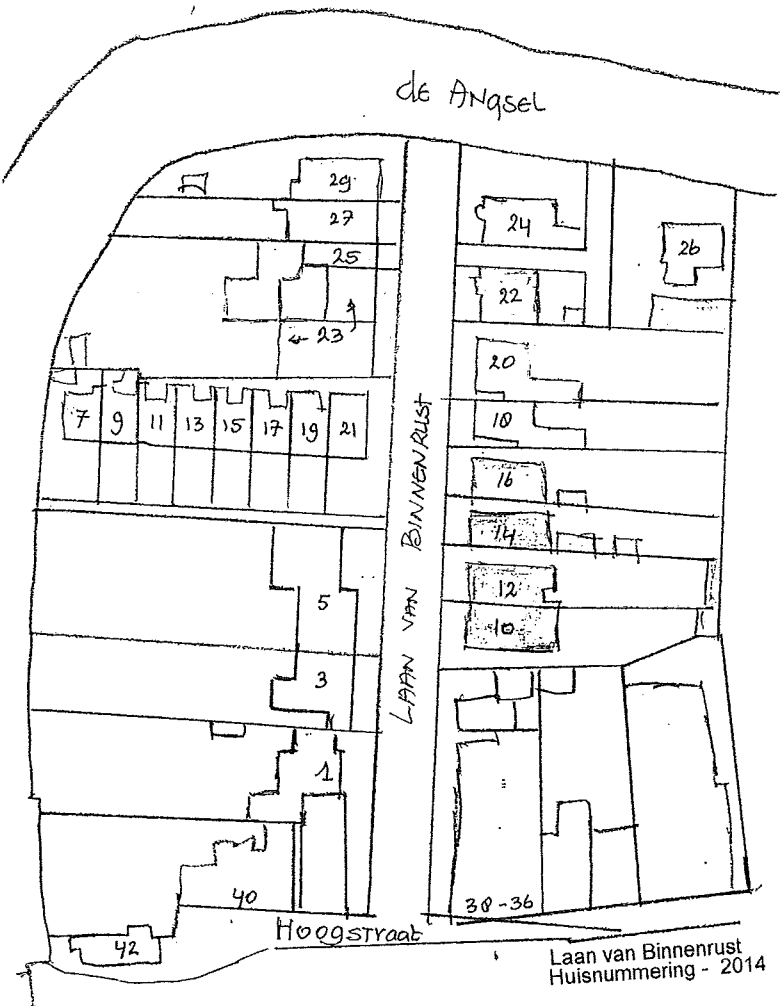
De voordeelen voor de Gemeente zelve, voortspuitende uit het aanbouwen van woonhuizen, en de daardoor ontstane vermeerdering van inkomsten worden geacht voldoende te zullen zijn, om de uitgaven nu noodzakelijk, om aan de gemeentewegen die verbeterde verbinding te verschaffen, te doen beschouwen als geld tegen hooge rente uitgezet.

Met het oog op den slechten staat van de tegenwoordige Hulksbrug zij het hier in overweging gegeven die brug te doen vervallen, omdat waarschijnlijk de overbrugging aan de nieuwe straat, de vernieuwing van de Hulksbrug niet meer noodzakelijk maakt. Er ligt immers in het verlengde van de nieuwe straat voldoende terrein open om eenen verbindingsweg van het Jaagpad met den rijweg, achter het dorp, en ongetwijfeld zou de Gemeente zeer gebaat zijn door zulk eene belangrijke verbetering van de verbindingswegen in hare kom.

Wg. D.J. Holst [ondertekend door 31 medeburgers, die niet allen aan de Nieuwe straat wonen]

In oktober 1880 brengen de vier Amsterdamse bezitters van vier bouwterreinen hun bezit ter veiling in Frascati te Amsterdam. Veel animo tot kopen is er nog niet. Twee kavels blijven onverkocht.

De brugadressanten vangen wederom bot bij de

2014. Plattegrond Laan van Binnenrust met huisnummers

gemeenteraad.

Zij wagen midden december nog een laatste poging met onderstaand schrijven aan de raad.

Met verschuldigde achtung geven te kennen de ondergetekenden, allen ingezetenen van deze Gemeente, en van de gemeente Abcoude Proostdij. Dat zij uit het antwoord op hun verzoek, om de nieuwe Straat met de overzijde door overbrugging te verbinden, mogten ontwaren, dat door U de wenschelijkheid daarvan wordt erkend, al worden door U ook al geen termen gevonden tot uitvoering overtegaan.

Dat zij doordrongen van het groote belang dier overbrugging zich nogmaals tot u wenden.

Dat zij vermenen, er een juiste weg openstaat om tot verwezenlijking van dat doel te geraken, en wel als volgt,

Dat de Raden dier beide Gemeenten zich met elk-ander mogten verstaan om en de Hulksbrug, en de Heinkuitenbrug, die beide zware herstellingen behoeven, en niet voldoen aan de eischen van behoorlijke doorvaart, te doen vervallen, en in plaats daarvan voor gezamenlijke rekening eene nieuwe brug op de aangewezen plaats te leggen,

2005 Het koetshuis annex stalling op nr 25

met zoodanige doorvaartuimte, dat hooi- en turfschepen uit de hooge venen kunnen passeren en niet zoals nu in 't begin van Abcoude moeten lossen, van waar belanghebbenden met groote kosten het aangevoerde per wagen verder moeten vervoeren. Nu of nooit, want zelden zal het zich voordoen dat beide bruggen in zulken staat zijn, dat samenwerking voor het voorgestelde doel gemotiveerd zoude zijn, Dat het voordeliger is eene brug te onderhouden dan twee.

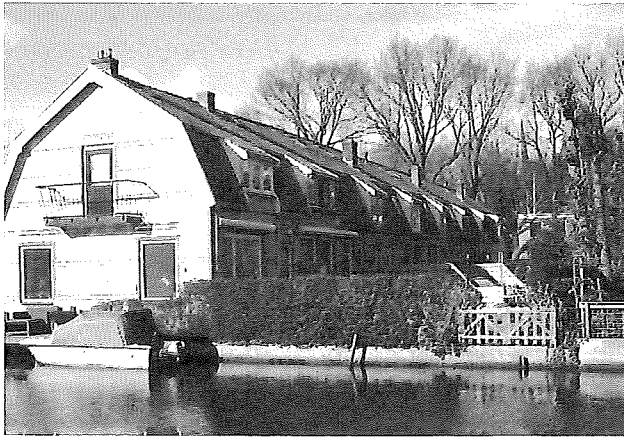
Dat de voorgestelde verandering voor de ingezetenen van Abcoude Proostdij, met name "De Winkel", niet zooveel ongerief zal geven omdat zij door eene kleinen omweg de nieuwe brug kunnen bereiken, terwijl in tegendeel deze Gemeente uitsluitend zal worden gebaat door aanbouw langs de nieuwe straat, zooals in 't vroeger adres word opgegeven.

Dat het bouwen van een nieuw brughuis, niet beduidend zal kunnen kosten, omdat de kooppenningen van het bestaande in compensatie kunnen komen. Dat doen van U de dienstwillige dienaren. Wg D.L. Holst en zestien andere ondertekenaars.

De gemeente Abcoude Baambrugge staat in principe wel achter het plan. De zuster gemeente Abcoude Proostdij is tegen.

Op 21 december 1880 berichten B&W Holst van Abcoude Baambrugge in antwoord op de brief van midden december:

Wij hebben de eer U kennis te geeven dat de Raad

2014 Het "Rode laantje" met de witte kalkstenen gevels.

2014 Laan van Binnenrust 26 aan de Angstel.

dezer gemeente heeft goedgevonden te bepalen om onder goedkeuring en medewerking van GS de Hulksbrug op te ruimen en te doen vervangen door een ijzeren draaibrug, breed drie meter, met een doorvaarwijdte van vijf meter te leggen aan 't eind van de nieuwe straat mits door belanghebbende onderteekenaars van het adres van den 15^e december wordt gezorgd dat er alleszins voldoende verbinding bestaat tusschen het Jaagpad en den Achterdijk. Zoomede dat er een terrein beschikbaar wordt gesteld met aanduiding van prijs voor een nieuw te bouwen brughuis, alles ten genoegen en ter beoordeling van B&W, wordende een bepaald antwoord hieromtrent van U voor 1 januari ek. tegemoet gezien.

Na dit voorstel gaat het plan in rook op omdat de financiering voor de aankoop van grond voor de aansluitende weg en de bouw van het nieuwe bruggehuis voor Holst en consorten te hoog gegrepen zijn.

Hoe het verder ging

Zo successievelijk worden er toch nieuwe woningen gebouwd. De linkerkant (oneven huisnummers) wordt volgebouwd als het laatste huis nr. 29 in 1884 opgeleverd wordt.

Over nr. 23 is nog een interessant detail te vertellen. Het kavel werd in 1881 gekocht door de tuinman Dirk Lefeber. Dokter H.P. Kapteijn hielp een handje met de financiering. Dit had ongetwijfeld te maken met de echtgenote van de tuinman, Jacoba Frederiks. Zij was in die periode vroedvrouw in het dorp Abcoude. Dat was nog in een periode dat zwangerschap bij ongetrouwde vrouwen als een schande werd beschouwd. Bij de burgers die dat konden betalen verdween de 'dikke buik' nogal eens voor een periode uit het zicht van de omgeving. De aanstaande moeders huurden dan bijvoorbeeld een verblijf bij onze vroedvrouw Jacoba Frederiks om daar onder deskundige leiding te bevallen. Nadat zij voldoende waren aan-

gesterkt vertrokken zij dan weer in gezelschap van hun baby.

In 1928 wordt op dit adres ingeschreven Johannes Fortuin Jr. De 19-jarige staat te boek als huis-knecht, later tuinman en bloemist. Zijn vader Johannes Fortuin Sr. had in 1902 het pand overgenomen van Dirk Lefeber.

Vanaf de jaren '60 is er dan de bloemisterij van Joh. Verburg gevestigd.

Naast nr. 23 treffen we ook een bijzonder gebouwtje aan. Op nr. 25 werd in 1914 door Cornelis Hoogervorst een koetshuis gebouwd. Het bijzondere was dat er geen dragende zijmuren waren. De buitenmuren van de aanpalende nrs. 23 en 25 werden gebruikt om de plafondbalken te dragen. Feitelijk werden er een voor- en achtergevel en een dak neergezet. Binnen bevond zich een scheidingmuur. Aan de tuinzijde was de paardenstal. In het plafond zat een hooiluik. Vanaf de zolder werd het hooi in de houten voedertrog gekieperd. De voedertrog is in de Tweede Wereldoorlog verdwenen. Het koetsje stond in de ruimte aan de straatkant. In die tijd was er aan de Angstelzijde een soort 'rotonde' avant la lettre aanwezig. Daar konden de koetsjes met paard gebruik van maken. Een paard heeft uiteraard geen 'achteruit'.

Het koetshuis is lang in bezit geweest van de familie Van Teeseling. Voor de oorlog werd het gebruikt voor de opslag van de boorbuizen en andere hulpmiddelen die werden gebruikt bij het slaan van welpijpen voor Nortonpompen. Daarna heeft het nog lang gediend als garage voor de authentieke jeep uit de Tweede Wereldoorlog van Wim van Teeseling. Het gebouwtje was goed droog omdat het stookkanaal van een van de aanpalende huizen langs de muur liep.

De laatste twee huizen in het rijtje, de nrs. 27 en 29, werden in 1884 gebouwd door de timmerman/aannemer Jacobus Rentinck. Het laatste huis nr. 29 was van 1946 tot 1952 het kantoor van de Coöperatieve Boerenleenbank De Angstel. Van de jaren '60 tot in de jaren '80 van de vorige eeuw woonde

hier de gemeentesecretaris Willem Stigter, drager van de erepenning van de gemeente Abcoude.

In 1907 begon Johannes Rentinck, makelaar en aannemer, met de bouw van acht burgermanswoningen onder één dak. Dit rijtje staat tussen de Angstel en de Laan van Binnenrust. Vroeger sprak men in het dorp over het Rode Buurtje. Bijzonder bij de bouw is dat het een van de vroegste voorbeelden is van het gebruik van kalkzandsteen in Nederland. Het gaat hierbij om de nrs. 7 t/m 21.

Opmerkelijk is dat ene H.F. Biekman via burgemeester en wethouders probeerde de bouw van wat ook arbeiderswoningen werden genoemd, tegen te houden. Bij het college ving hij bot. Dan maar naar Gedeputeerde Staten van Utrecht. Met tien mede-ondertekenaars heeft hij geprobeerd de bouwvergunning nietig te laten verklaren.

Hierbij werd aangevoerd dat in de verkoopbepalingen van 30 oktober 1878 had gestaan:

Op de terreinen zullen niet anders dan Heeren woningen, dus verkiezende met bovenwoningen, mogen worden gebouwd, alzoo geen arbeiderswoningen, koestallen of werkplaatsen.

Het antwoord luidde dat B&W voldaan hadden aan art. 5 van de Woningwet en daarmee hadden voldaan aan hun taak te voldoen aan de uitoefening van hunne publiekrechtelijke zaak. Ergo er is geen grond om de bouwvergunning nietig te verklaren.

Het is niet bekend of Biekman nog civielrechtelijke stappen heeft ondernomen. Wel weten we dat hij in 1909 wordt uitgeschreven naar Nice in Frankrijk. Mogelijk dat deze zijdenhoedenfabrikant niet heeft kunnen wennen aan de 'verpaupering' van zijn straat.

Het eerste huis aan de laan met de even huisnummers was nr. 6. Het werd in 1884 gebouwd als koetshuis door Franciscus Coffeng. In 1889 probeert J. Payralbe er een koperslagerij en zinkwerkerij in te vestigen. Hij krijgt geen gemeentelijke goedkeuring. De veilingvoorwaarden indertijd bevatten de bepaling dat er geen werkplaatsen, koestallen of dergelijke mogen worden gebouwd. In 1893 is er sprake van een schilderswinkel. Kennelijk rekte men de beperkingen op. Vier jaar later blijkt het als schilderswerkplaats in gebruik

1982 Verdwenen schilderswerkplaats met bovenwoning op nr 6

te zijn. De bovenwoning wordt verhuurd. Tot in de jaren '60 zou het als zodanig te boek staan. Daarna werd het door garage Van Kalmthout gebruikt als magazijn en kantoortje. Begin jaren '80 viel het ten offer aan de uitbreiding van de Hermans Supermarkt.

De rechterzijde van de Laan met de even huisnummers valt op door de woningen van nrs. 10 t/m 18. Deze huizen zijn allemaal voorzien van een 19^e-eeuwse lijstgevel aan de straatkant. Met deze 'schijngevels' krijgt het

pand een voornamer aanzicht. Dit beeld past uiteraard prima in de ideeën van de bedenkers van het uitbreidingsplan.

Huisnummer 20 werd in 1894 gebouwd en betrokken door Abraham Gijsbertus Paling die er een bloemisterij met een trekkas vestigde. Opvallend in het rijtje is dat bij dit huis de daknok parallel aan de laan ligt. Het stond op een groot kavel dat ruim 17 are groot was. Het strekte vanaf de Laan langs de Angstel tot aan de tuin van Binnenrust. Voordat Paling het kocht behoorde het nog tot de tuin van Binnenrust!

De bloemisterij had de naam FLORA en heeft bestaan tot 1918. In 1916 werd het als volgt omschreven:

De bloemisterij genaamd Flora aan de Nieuwe-weg met huizinge, schuur, vijf broeikassen, steenen bak van dertien ramen (allen centraal verwarmd), één hulpkas, één houten bak van 12 ramen en diverse losse bakken en ramen, tuin en water.

1945 De versierde Laan van Binnenrust in mei na de bevrijding.

Toen het terrein van Flora vrijkwam kon de laan eindelijk worden volgebouwd.

In 1923 wordt nr. 23 aan de Angstel gebouwd. De bouwers waren de gebroeders Wassink en Willem Burger. In datzelfde jaar werd het betrokken door de bouwheer, de gepensioneerde veehouder Antonie Houweling (1852-1934) met echtgenote.

Op nr. 22 werd door Willem Burger Jr., aannemer-metselaar, in 1933 een eigentijdse woning gebouwd, waar hij in datzelfde jaar ging wonen. Bij de bouw werd als eis gesteld dat de woning moest worden aangesloten op de enige jaren daarvoor aangelegde waterleiding. Het zou het laatste gebouwde huis voor de Tweede Wereldoorlog zijn. Na de oorlog zouden er alleen maar een paar oude panden worden afgebroken en vervangen worden door niet altijd even fraaie moderne panden.

Nr. 26 staat op een wat verscholen plek als je het vanuit de Laan probeert te vinden. Vanaf de Voorrijk zie je een pand dat op een schitterende locatie staat. In 1939 werd de schuur die bij bloemiste-

rij Flora behoorde, omgebouwd tot een woning en betrokken door Jan Leeman.

Verdere bijzonderheden

In de lokale krant *Het Nieuws* van 25 augustus 1908 treffen we het volgende bericht aan:
De kermis is begonnen Dinsdagvoormiddag 10 uur met kinderspelen op den Nieuwen Weg. Op de kermis staan op de gewonen plaatsen een draaimolen, een bioscooptent, twee poffertjeskramen, oliekoekkraam, koekkraam, enz. Donderdag is de paardenmarkt.

Bronnen: RHC Vecht en Venen:
Notarieel archief Abcoude
Brievenboek Burgemeester Abcoude-Baambrugge.
RAU: Kadaster Hypotheken 4

Wim Timmer
wtimmer1@cs.com

Banken in Abcoude en Baambrugge II

Veranderende landelijke omstandigheden

De in het eerste deel genoemde wijzigingen in de nationale en lokale organisatie van de coöperatieve boerenleenbanken hangen samen met de veranderende opbouw van de economie, met name van de positie van de agrarische sector. Sinds de Tweede Wereldoorlog is de bijdrage van deze sector aan het totale nationaal inkomen van bijna vijftien procent in 1947 afgenomen tot nog geen twee procent in 2013. Een vergelijkbare ontwikkeling laat het aantal arbeidsjaren zien: in 1947 namen de landbouw en veeteelt bijna zeventien procent van het totaal voor hun rekening, in 2013 was dit nog geen vier procent. De relatieve daling van de agrarische sector is gepaard gegaan met grote verschuivingen.

De melkproductie is, na een herstel vanuit het dieptepunt in de oorlog van tweeënhalf miljard kilo, gestegen naar een hoogtepunt van ruim dertien miljard kilo in 1983 waarna de productie weer is afgenomen met ongeveer anderhalf miljard kilo. Die daling hangt samen met het verloop van de melkveestapel. Na een naoorlogse toename van circa tweeënhalf miljoen stuks vee tot ongeveer vierenhalf miljoen in het midden van de

jaren '80 volgde een daling naar minder dan drie miljoen. Het oppervlak grasland in gebruik nam af van een maximum van ruim 130.000 ha. eind jaren '60 naar minder dan 100.000 recentelijk. Daarnaast is de schaalvergroting een kenmerkende ontwikkeling. Het aantal bedrijven is fors gedaald, van ruim 200.000 naar goed 30.000. Tegelijkertijd is het aantal runderen per bedrijf vertienvoudigd van twaalf naar honderdtwintig en verdubbelde de melkproductie per koe van bijna 4000 kilo in 1950 naar bijna 8000 nu. (In 1920 lag de productie op ruim 2500 kilo per koe). (*grafiek 1*)

De coöperatieve banken waren en zijn de leidende financiers op het bij de nationale economische groei achterblijvende agrarisch gebied. Door gebruik te maken van hun lokale kennis, betrokkenheid bij de plaatselijke omstandigheden en het breed gespreide kantorenet zijn de 'ouderwetse' boerenleenbanken, in concurrentie met andere financiële instellingen, in staat geweest hun werkterrein uit te breiden en alternatieve specialiteiten te ontwikkelen. Daarmee zijn zij vooraanstaande hypotheekverschaffers en financiers van het mid-

De Coöperatieve Boerenleenbank De Angstel was van 1921 tot 1946 in op het adres Amsterdamsestraatweg 9

den- en kleinbedrijf geworden.

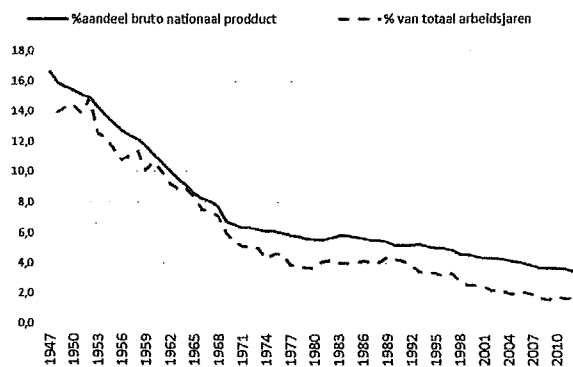
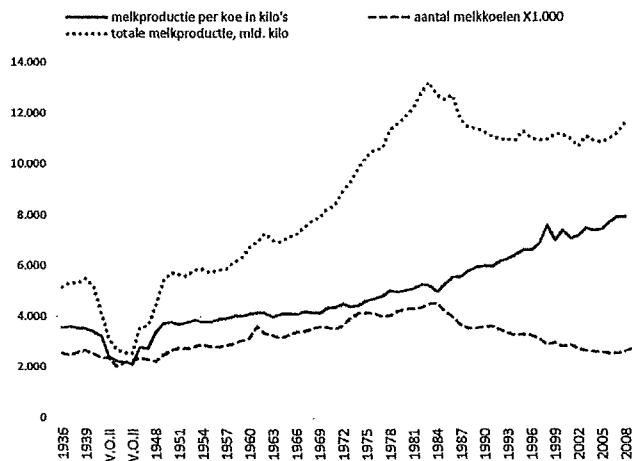
Veranderingen in Abcoude en Baambrugge

De algemene ontwikkelingen hebben niet nage- laten hun stempel op de leefomstandigheden in Abcoude en Baambrugge te drukken. Op basis van volkstellingen en gemeentelijke statistieken is een aantal vergelijkingen te maken.

In de eerste helft van de twintigste eeuw veran- dert het aantal inwoners in de gemeente, ruim 3000, maar weinig en bleef de bevolkingsgroei daarmee duidelijk achter bij de nationale ontwik- keling. Dit veranderde - na aanvankelijke beden- kingen van sommigen uit de lokale bevolking die zich afvroegen of de gemeente Abcoude wel een geschikte woonplaats voor 'vreemdelingen' was - na W.O.II.

Vanaf de jaren '50 stijgt het aantal inwoners explosief en verdubbelt tot ongeveer 7000 in het begin van de jaren '70, een toename die bijna twee keer zo hoog is als het landelijke cijfer. In de loop van de jaren '70 komt, onder invloed van een teruggang in de economie - het was de peri- ode van de eerste en tweede oliecrisis, oplopende inflatie en hoge rentestanden -, een eind aan die onstuimige groei. De ontwikkeling is sindsdien meer in lijn met de nationale trend. In 2010 gaat het aantal bewoners richting 9000.

De bevolkingstoename is gepaard gegaan met aanpassingen in de samenstelling van de beroeps- bevolking. Voor de oorlog was de agrarische sec- tor, met name veeteelt, de belangrijkste motor voor de economische bedrijvigheid en waren de

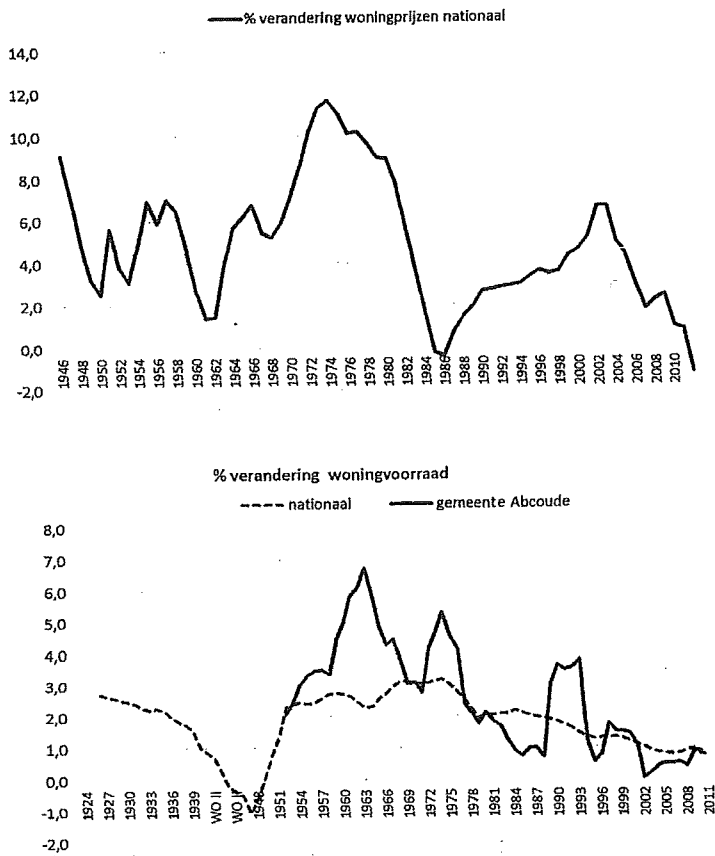

Grafiek 1

dorpen ook toen al een leverancier van 'gastar- beiders', voornamelijk aan Amsterdam. De toe- vloed van forenzen in beter betaalde functies zijn de drijvende kracht geweest van de naor- logse groei. Het belang van de agrarische sector is daarbij sterk verminderd, terwijl de diensten- sector is toegenomen. De nijverheid is voorna- melijk met bedrijven van wat kleinere omvang vertegenwoordigd. Een aantal bedrijven is er in geslaagd een grensoverschrijdend verzorgings- gebied op te bouwen. Aan de Angstel tussen Abcoude en Baambrugge zijn daarvan voorbeel- den: een in bochten voor pijpleidingen gespeci- aliseerd metaalbedrijf, een islamitische slachte- rij, een op biologische producten, met name vlees, gespecialiseerde boerderij, een handelsbedrijf in historische bouwmaterialen en een leverancier van werkplaats-apparatuur.

Dankzij het buiten de gemeente verdiende inkomen is het gemiddelde inkomensniveau hoog, in de landelijke rangorde staat het gemeentelijke Abcouder inkomen op de vijfde plaats (in 2010: € 45.700, ongeveer vijftig procent boven het landelijk gemiddelde van € 29.600).

Meer inwoners vragen ook om meer woningen en de naoorlogse groei in de woningvoorraad is dan ook aanzienlijk. Die groei verloopt schoksg-

Grafiek 2

wijs, afhankelijk van de ontwikkeling van opeenvolgende bouwprojecten. De bijgevoegde kaartjes laten de ruimtelijke ontwikkeling van de beide dorpen zien.

Omdat het bij de landelijke cijfers om grote aantallen en een ruime spreiding gaat, laten die cijfers een veel rustiger verloop zien, maar de trendmatige richting van afnemende stijgingspercentages is gelijk. In 1950 was het aantal woningen in de gemeente Abcoude ruim 800, in 1970 was dat aantal met de helft toegenomen tot ongeveer 1200. In de daaropvolgende twintig jaar werd de grens van 3000 overschreden. Het groeitempo was in de daaropvolgende jaren, evenals de bevolkingsgroei, beduidend lager; tussen 1990 en 2010 nam het aantal woningen met ongeveer 500 toe. Tot de jaren '80 was de lokale woningtoename groter dan de landelijke, daarna komen de groei-cijfers meer overeen.

Deze gegevens geven aan dat de gemeente Abcoude met succes is overgegaan van een sterk van de agrarische sector afhankelijke gemeenschap naar een aantrekkelijke en welvarende woonplaats waarvan een belangrijk deel van de werkende inwoners hun inkomen met werk buiten de gemeente verdienen en waar lokaal de dienstensector en kleinschalige industrie van belang zijn. De indruk van welvaart wordt versterkt door de woningprijs die de vijfde plaats in de rangorde

Grafiek 3

van gemeentelijke gemiddelden inneemt. In 2010 was die prijs € 437.000; de nationale gemiddelde woningprijs bedroeg € 243.000. De woningprijzen laten overigens een stormachtige naoorlogse ontwikkeling zien met scherpe stijgingen in de jaren '70, gevolgd door een correctie in het begin van de jaren '80, eenzelfde beeld zoals zich dat in het recente decennium laat zien (grafiek 2). De welvaart van de inwoners wordt niet gedeeld met die van de gemeentelijke financiën, integendeel. Hoewel de gemeentelijke heffingen tot de hoogste van het land behoren, ziet het gemeentelijke huishoudboekje er niet goed uit. Dit was aanleiding voor de provincie om een wakend oog op de gemeentelijke uitgaven en inkomsten te houden. Zou de aanvankelijke sterke groei van de gemeente ertoe geleid hebben dat de toekomstige ontwikkelingen te rooskleurig zijn ingeschat en daarmee de gemeentelijke uitgaven uit de pas met de inkomsten zijn gaan lopen?

Vertaling in bankcijfers

Zoals eerder aangegeven waren de boerenleenbanken de voornaamste, in Abcoude en Baambrugge, gevestigde bankinstellingen. Hoewel het cijfermateriaal van plaatselijke banken niet compleet is en gegevens sinds het samengaan van de twee coöperatieve banken niet beschikbaar zijn, is uit het beschikbare materiaal wel een beeld van de algemene ontwikkeling af te leiden (grafiek 3).

De Coöperatieve Boerenleenbank De Angstel was van 1946 tot 1952 gevestigd op de Laan van Binnenrust 29

De crisis van de jaren '30

De vooroorlogse lokale bankcijfers weerspiegelen de crisis in de jaren '30; de verstrekte leningen dalen in die jaren met twintig procent en gaan de besparingen met bijna dertig procent achteruit. De lokale achteruitgang is groter dan de landelijke bankgegevens laten zien; volgens die cijfers verandert het bedrag aan leningen maar weinig en stijgen de besparingen met ruim tien procent. Het verschil tussen lokale en landelijke cijfers kan erop duiden dat de toenmalige afhankelijkheid van de agrarische sector het er voor de lokale bevolking niet gemakkelijker op heeft gemaakt. In de nationale gegevens weerspiegelt de crisis zich ook in een stagnerende huizenmarkt; de woningvoorraad verandert maar weinig en de huizenprijzen dalen.

De oorlogstijd

De oorlogstijd heeft vanzelfsprekend ook voor de banken grote gevolgen. De bestaande productie- en handelsomstandigheden worden grondig aangetast. De bezetter drukt een steeds zwaarder stempel op de samenleving en past allerlei middelen toe om de zaken ten eigen bate draaiende te houden. Een van die manieren is het in omloop brengen van steeds meer bankpapier; aan het eind van de oorlog was er viermaal zoveel geld in omloop als in het begin van de bezetting, waartegenover juist krimpende

bestedingen staan. Wat te doen met het overvloedige geld? Het zelf bewaren in oorlogstijd is niet aantrekkelijk, het bij de bank deponeren is een uitweg maar dan dreigt een eventueel ingrijpen door de bezetter. Aan het einde van de oorlog, in het bijzonder na Dolle Dinsdag toen de bevrijding aanstaande leek, nam het spaargeld bij de banken enorm toe. De banken hebben dan grote moeite om de administratie op peil te houden, alleen al het fysiek opbergen van het aangeboden geld stuitte op problemen.

De coöperatieve boerenbanken hebben daarnaast te maken met de speciale situatie van de boeren die in de oorlogstijd op legale en illegale wijze een cruciale rol in de voedselvoorziening speelden. Wellicht heeft die situatie bijgedragen tot de, in vergelijking met de landelijke gegevens, grotere toename van de spaarsaldi bij de plaatselijke coöperatieve banken.

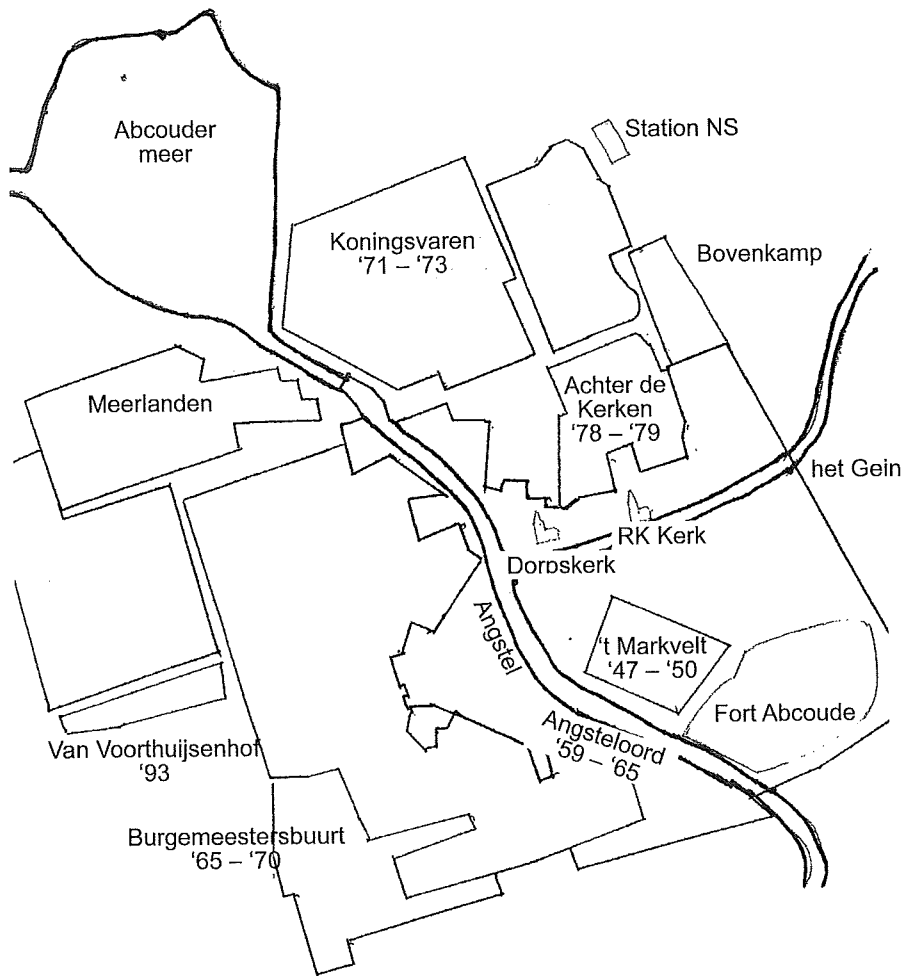
Bij de naoorlogse geldzuivering hebben de banken te maken met onder meer: verplichte inlevering van geld en bevrozing van tegoeden (wat bijdraagt tot de explosie in de spaartegoeden in 1945), onderzoek naar door zwarte handel verkregen woekerwinsten, het uitgeven van 'het tientje van Lieftinck', de vervanging van het oorlogsgeld door het in het grootste geheim uit Engeland aangevoerde nieuwe geld. Met man en macht is er toen gewerkt om aan de uitvoeringsproblemen het hoofd te bieden.

Naoorlogs herstel en groei

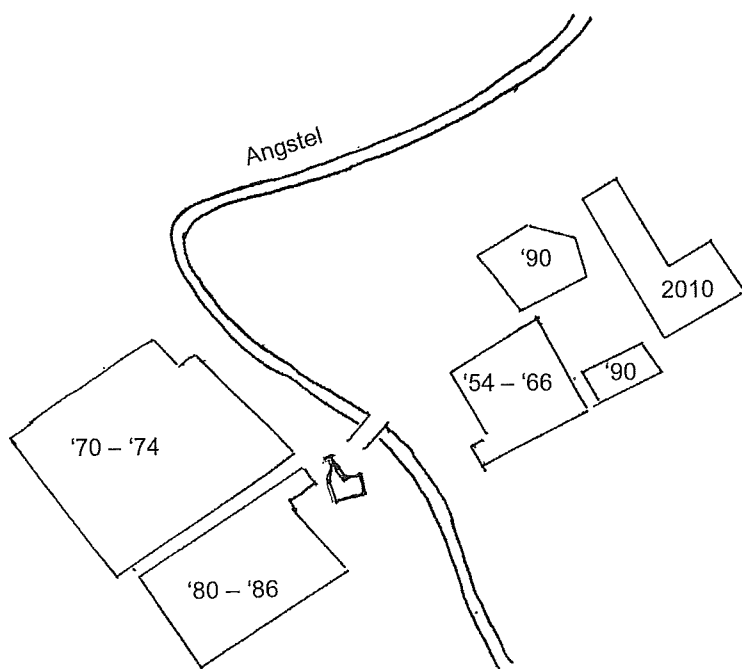
De krachtige groei van het gemeentelijk inwonersaantal, de woningvoorraad, de stijgende huizenprijzen en toenemende welvaart vormen een vruchtbare bodem voor bankactiviteiten. De naoorlogse lokale spaarcijfers en leningen geven dan ook een boven de nationale ontwikkeling uitgaande groei te zien. De eerder aangegeven achteruitgang in de agrarische sector is meer dan gecompenseerd door de groei in bevolking en het verdiende inkomen. De daarbij horende woningbouw brengt weer vraag naar hypothecaire leningen met zich mee en de hoge lokale besparingen kan worden gezien als een bevestiging van de succesvolle ontwikkeling naar een bovengemiddelde welstand.

De bij de bank gedeponeerde gelden oefenen ook een minder gewenste aantrekkingskracht uit met als gevolg: echte grepen uit de kas. Abcoude is dan ook het toneel geweest van meerdere bankovervallen. Zo trok een gewapende overval op de Raiffeisenbank in de Raadhuislaan in 1969 landelijke aandacht evenals die van het open-

Naoorlogse wijken in Abcoude.

Naoorlogse wijken in Baambrugge.

breken van de gevel van de ABN AMRO-vestiging in de Hoogstraat met een shovel in 1994. In hetzelfde jaar is ook bij de Rabo een overval gepleegd die landelijke bekendheid kreeg omdat een in de gemeente woonachtig kamerlid er getuige van was en de achtervolging, zonder succes, inzette.

Zoals aangegeven ontbreken sinds het eind van de jaren '60 de gegevens van de plaatselijke Rabobank(en). Een aanwijzing van de ontwikkelingen na het samengaan kan worden gevonden in de uitspraak van de in 1988 jubilerende directeur J.A. Mensink dat het balanstotaal sinds het samengaan in 1974 bijna verviervoudigde van tweehonderddertig miljoen gulden naar honderddertig miljoen.

In 1988 waren de landelijke besparingen bijna driemaal zo hoog als die in 1974 en bereikten de hypotheekniveau een bijna vijfmaal hoger niveau. Die toenamegegevens kunnen erop wijzen dat de plaatselijke ontwikkeling sinds het samengaan in lijn ligt met de nationale. Na de oorlog was het spaarsaldo veel groter dan de hypotheek. Dit spaar-

overschot werd in de loop van de jaren steeds kleiner en gedurende de jaren '80 en '90 waren die grootheden vergelijkbaar. Nadien hebben de hypotheekniveaus de overhand gekregen waarbij het bedrag aan leningen in 2010 meer dan tweemaal zo hoog werd als het spaarsaldo. De laatste jaren lijkt daar weer een correctie op te volgen. Of de explosie in de landelijke hypotheekverlening zich in Abcoude en Baambrugge in dezelfde mate heeft voorgedaan is niet na te gaan.

De gebruikte gegevens wijzen erop dat de economische lokale ontwikkeling een vertaling vindt in de bankgegevens van de drie coöperatieve banken. Passend bij de coöperatieve gedachte is de aanvankelijke betrokkenheid van de, voornamelijk in de veeteelt werkzame, bevolking. Na de oorlog is die band, nationaal en lokaal, losser geworden en heeft aan betekenis ingeboet.

Een nauwe betrokkenheid tussen bank en haar klanten kan ook nadelen met zich meebrengen. Zo werd in 1929 in een vergade-

ring van de Eerste Boerenleenbank door het voorstel van W. Buts om een deel van de reserves aan de leden uit te keren aangenomen, maar de Eindhovense centrale houdt deze aantasting van het weerstandsvermogen tegen. Begin jaren '30 moesten, als gevolg van de crisis, de reserves juist worden verhoogd. Misbruik van informatie over het financiële reilen en zeilen van leden is onderwerp van discussie tijdens een ledenvergadering van de Boerenleenbank de Angstel (de latere Raiffeisenbank) in 1941.

Toch doen de onevenwichtige ontwikkelingen in de financiële sfeer van de afgelopen jaren en de grote rol die de banken daarbij spelen, de vraag rijzen of de afnemende persoonlijke relatie tus-

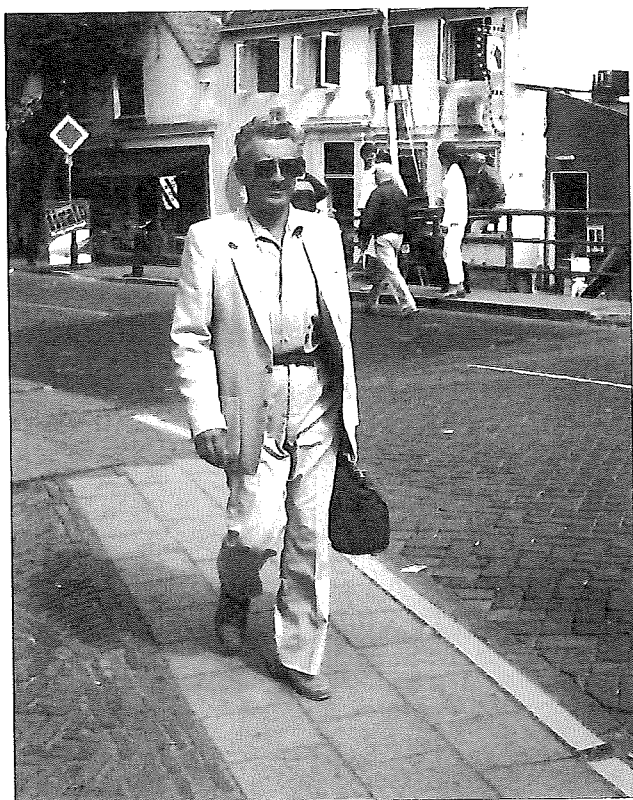
sen bank en klant niet tot dit 'onevenwicht' heeft bijgedragen. Zijn bijvoorbeeld de recente minder gelukkige uitkomsten van de internationalisatie, een activiteit die is aangestuurd door de overkoepelend centrale, mede een gevolg van de minder grote betrokkenheid van de individuele lokale banken bij de besluitvorming?

Bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
Gemeentelijk statistieken
Historisch archief Rabobank Utrecht
Diverse krantenartikelen en websites.

Martijn Hes

Dokter C. Wiersma, huisarts te Abcoude 1929-2013

Op 7 april 2013 overleed een markante dorpsgeenoot; dokter Kees Wiersma, huisarts te Abcoude van 1960 tot 1992. Als dorpsdokter in een platelandsgemeente vervulde hij een belangrijke rol op sociaal-maatschappelijk terrein. Dorpsdokters bezochten hun patiënten vaak thuis en werden voor de meest uiteenlopende klachten en

kwalen geraadpleegd en vormden zo een spil in de lokale gezondheidszorg. Hun werk bestond uit verloskunde, huisbezoeken per auto en spreekuurbehandelingen. Huisartsen, veelal nog mannen in de jaren '60 en '70, werkten in deze periode vaak nog solistisch met praktijk en apotheek aan huis. De echtgenote vervulde hierbij meestal een belangrijke rol bij het functioneren van de apotheek. Samen met de dominee en de burgemeester behoorde hij tot de notabelen van het dorp. Gedurende Wiersma's carrière professionaliseerde het vak van huisarts zich steeds verder. In de jaren '80 deed de computer zijn intrede in de huisartsenpraktijk, gingen steeds meer vrouwen als (parttime) huisarts werken en verdween de praktijk aan huis om te worden vervangen door de groepspraktijk. Dokter Wiersma was een van de laatste klassieke dorpsdokters die in Abcoude praktijk hield.

Dokter Wiersma is geboren in Amsterdam in 1929. Na het Barlaeus Gymnasium in die stad studeerde hij aan de Gemeente Universiteit van Amsterdam. In 1960 begon hij in Abcoude als opvolger van dokter van Gortel. Hiervoor was hij legerarts in Ermelo en heeft hij in verschillende praktijken waargenomen, o.a. in Breukelen en Hippolytushoef. Samen met zijn echtgenote

Dokter Wiersma op "visite" met de karakteristieke dokterstas op de Klapbrug.

Wiesje Wiersma-Haase

Kees Wiersma, ook levensgenieter

Wiesje Wiersma-Haase en hun eenjarige zoon Paul betrokken ze de dokterswoning Slotzigt, Hoogstraat 40. Later zijn er nog drie kinderen in Abcoude geboren; José, Suzanne en Philip. Het echtpaar werkte intensief samen in de praktijk en de apotheek, waarbij echtgenote Wiesje voornamelijk in de apotheek stond en Kees zijn artsenwerk deed. Wiesje werd hierbij later bijgestaan door Mw. Bianchi. In die tijd maakte ze zelf, op doktersrecept, poeders, drankjes en zalven. Deze medicijnen werden naar de patiënten gebracht op de fiets in een rieten mand, door Jolanda van Wintershoven, of klaargezet in het kastje naast de voordeur. In die tijd was er nog geen draadloze telefoon, dus moest er altijd iemand bij de telefoon zitten om op te nemen. Ook de kinderen moesten dat weleens doen, er werd hen dan ingeprent: altijd naam, adres en telefoonnummer vragen!! Het kon immers ook een spoedgeval zijn. Als hij dan in de middag visites moest rijden, hadden ze de afspraak: als er een spoedgeval was, stond het telefoonboek voor het raam zodat hij wist dat hij even moest stoppen om te horen wat er aan de hand was en waar hij heen moest. In die tijd werkten dokter Wiersma samen met dokter Hulsman en met dokter Van Amerongen, die zijn praktijk voor het grootste deel in Baambrugge had. Met z'n drieën verdeelden ze de weekenden en in de vakanties nam dokter Hulsman waar. De overdracht werd maandagmorgen gedaan, per telefoon. Dit waren soms lange gesprekken!

De zwaarte van het vak

Het was een vrij zwaar beroep; soms hadden ze wel drie weken achter elkaar dienst; 24 uur per dag, 7 dagen per week! 's Morgens om 8 uur begon het spreekuur met volle wachtkamers, tot een uur of 12. Dochter Suzanne vertelt hierover;

“Meerdere malen is ons verteld dat hij, als hij je een hand gaf in de wachtkamer, hij je als het ware de gang in trok om maar op te schieten, maar ook, omdat het huis wat scheef liep”. Om 12 uur moest er snel een boterham naar binnen gewerkt worden, dan de auto in, visites rijden en pas om een uur of 5-6 weer thuis, dan de bezinkingen aflezen, en daarna alle bloeduitslagen e.d. naar de patiënten doorbellen. 's Avonds was er vaak nog een rijbewijskeuring en daarnaast nog alle administratie die ze zelf deden. Alles werd handmatig in boeken genoteerd en opgeteld, ook de rekeningen werden met de hand geschreven. Tel daar tussendoor nog alle spoedgevallen, oproepen om te bemid-

delen bij echtelijke ruzies (ook daar werd de huisarts bijgehaald) en bevallingen bij op, dan is wel duidelijk dat het voor het echtpaar hard werken is geweest. Rond 1970 is Dokter Wiersma dan ook met de bevallingen gestopt.

Mevr. H.M. Hintjes uit Ouderkerk werd verantwoordelijk voor de bevallingen in Abcoude.

Als dorpshuisarts maakte dokter Wiersma veel mee; bij alles werd hij betrokken, als er een zelfmoord was gepleegd moest hij ernaartoe, bij ernstige ongevallen, psychische crisissen. “Gelukkig kon hij met zijn gevoel voor humor toch vaak de boel goed relativeren”, stelt Suzanne; “Hij voelde zich altijd erg verantwoordelijk, wilde geen fouten maken en was daardoor punctueel, en ook wel eens gespannen”.

Bij de specialisten stond hij bekend om zijn nauwkeurige diagnoses. Veel oud-patiënten herinneren zich dat hij graag een borreltje nam tijdens zijn late visites en die gezelligheid werd erg gewaardeerd. Ook komen vaak zijn zorgzaamheid en aandacht voor de patiënt ter sprake. Hij ging altijd grondig te werk, liet niets aan het toeval over en kon vaak de juiste diagnose stellen voor hij iemand doorstuurde. Desnoods zette hij de patiënt in zijn auto en reed hij zelf naar het Amsterdams Medisch Centrum.

Als arts was hij een echte dorpsarts. Hij wist vele geboortedata uit zijn hoofd, zo ook namen, adressen en telefoonnummers.

Het familieleven van een doktersfamilie

Dochter José; “Voor ons als kinderen was het een druk maar gezellig huishouden; altijd een huis vol mensen, de patiënten moesten naar boven voor de wacht- en spreekkamer, de hele dag door ging de telefoon en tussen half 5 en

Wiersma letterlijk hoog te paard, maar als arts net beide benen op de grond tussen zijn patiënten

5 uur stond de gang vol met patiënten die hun medicijnen kwamen ophalen. Vaak werd er tijdens het avondeten ook nog aangebeld voor de medicijnen en bleef de telefoon rinkelen. De vrije weekenden en de vakanties waren voor het gezin erg waardevol. "Onze vader kon zich echt goed ontspannen en heerlijk genieten van zijn vrije dagen, die hij veelal lezend doorbracht. Hij was dan heel zorgzaam, maakte het ontbijt voor het gezin klaar en regelde de uitstapjes". In die tijd was het gebruikelijk dat je omging met de andere "notabelen" van het dorp; ze hadden dan ook een hechte vriendschap met dokter Hulsman, dominee Den Toom en burgemeester Knoppers en hun echtgenotes. Ze gingen zelfs gezamenlijk met de caravan weekendjes weg met de kinderen.

Toen hij in Abcoude begon als huisarts heeft hij ook het voorzitterschap van de Abcouder IJscub overgenomen van dokter van Gortel, dat was toen vanaf de oprichting van de IJscub een soort erebaan voor de huisarts. Hij heeft dat met veel genoeg gedaan, hoewel hij echt geen schaatser was, meer een echte liefhebber van zon en warmte, maar ook daarin was hij plichtsgetrouw. Ondanks zijn drukke werkzaamheden vond hij nog tijd om zich te ontwikkelen. Hij had veel interesses; hij verdiepte zich in sterrenkunde, archeologie, kunst en hij verzamelde mineralen en fossielen. Ook zijn ze beiden op latere leeftijd nog begonnen met paardrijden en hebben ze meegedaan aan ringsteken onder de man in Abcoude tijdens de kermisweek!

Op 10 oktober 1992 hebben ze afscheid van de praktijk genomen. Helaas hebben ze niet lang met elkaar van hun pensioen kunnen genieten; datzelfde jaar werd Wiesje ziek en zij is na een paar moeilijke jaren overleden. Dokter Wiersma heeft nog tot zijn overlijden in 2013 op Hoogstraat 40 gewoond en werd opgevolgd door het huisartsenechtpaar Klein-Nijhoff. Op zijn rouwkaart stond in de kop het volgende handgeschreven citaat: *"Na mijn vaart over de Styx zal ik kijken of aan gene zijde nog iets mooiers is, misschien is er wel niets"*.

Met dank aan
José Pronk-Wiersma
Suzanne van Blokland-Wiersma

René Post

De Eendjes van Barbara de Clercq zijn weer boven water

In het vorige nummer van De Angstelkroniek was te lezen dat *De Eendjes*, een beeld van Barbara de Clercq, in het water achter het Van Voort-hujsenhof onvindbaar waren. Dankzij de volhardendheid van Gay Janette Walen en met hulp van de buitendienst van de gemeente zijn zij weer terecht! Ze waren geheel overwoekerd door het riet. Helaas waren zij niet compleet: een eend ontbreekt. Het beeld is weggehaald om geres-taureerd te worden. Daarna zal er een nieuwe

plek gezocht moeten worden omdat het water ter plekke zo verland was dat het te gevaarlijk werd ze daar te laten staan.